

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607).

Genom en den 28 januari 1944 dagtecknad proposition, nr 56, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g**om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen
den 30 september 1938 (nr 607).**

Härigenom förordnas, att 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 skall erhålla följande ändrade lydelse.

13 §.

3 mom. Vid övertidsarbetets ersättande med fritid skall iakttagas, att mot övertiden svarande fritid förlägges till samma dygn som det, varunder övertidsarbetet utföres, eller ock till närmast föregående eller efterföljande helgfria dygn samt att, då fråga är om sjöman som uppbär kontant lön, fritiden beredes i hamn och, om övertidsarbetet utföres å helgdag, icke förlägges till söckendag, varunder sjömannen utför övertidsarbete mot annan ersättning än fritid å samma söckendag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1945.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607) skall ersättning för övertidsarbete som sjöman förrättat utgå i penningar eller ock, då fråga är om vakttjänst i hamn eller om arbete utfört av sjöman som icke uppbär kontant lön, beredas i form av fritid. I samma paragrafs 2 mom. föreskrives, att övertidsersättning som utgår i penningar skall för timme räknat utgöra, när övertidsarbetet utförts å söckendag, minst en 150-del och, när övertidsarbetet utförts å helgdag, minst en 75-del av sjömannens kontanta månadslön, oberäknat kostpenningar eller däremot svarande ersättning. Övertidsersättningen skall beräknas särskilt för varje tillfälle övertidsarbete utförts, varvid påbörjad halvtimme skall ersättas såsom hel halvtimme. Vid övertidsarbetets ersättande med fritid skall enligt paragrafens 3 mom. iakttagas, att mot övertiden svarande fritid skall vara förlagd till samma dygn som det, varunder övertidsarbetet utförts, eller ock till närmast föregående eller efterföljande helgfria dygn.

Den nu föreslagna ändringen har föranletts av en framställning från 1943 års riksdag.

I anledning av två vid nämnda riksdag väckta motioner, vari hemställts, att möjligheten att ersätta övertidsarbete med fritid måtte helt borttagas, yttrade *andra lagutskottet* i sitt utlåtande nr 60:

»Enligt 12 § sjöarbetstidslagen kan sjöman åläggas övertidsarbete utan begränsning för fullgörande av nödig vakttjänst i hamn. Därest vakttjänst på övertid ej kunde kompenseras med fritid utan endast med övertidsersättning, kunde detta föranleda ett oskäligt utnyttjande av personalens arbetstid, eftersom någon återhållsamhet då ej behövde ur ekonomisk synpunkt iakttagas beträffande användandet av sjöman, som fullgjort vakttjänst på övertid, till ordinarie arbete. På grund härav anser utskottet alternativet fritid såsom övertidskompensation böra i princip bibehållas.

Emellertid kan möjligheten av fritidskompensation för övertidsarbete utnyttjas på ett sätt som enligt utskottets åsikt måste anses vara otillfredsställande. Enligt 8 § sjöarbetstidslagen må å helgdag sjöman, som ej tillhör ekonomipersonalen, ej såsom ordinarie arbete i hamn åläggas annan skeppstjänst än vanligen förekommande löpande göromål och lättare rengöring under tillhoppa högst en timme. Vakttjänst å helgdag är alltså att bedöma såsom övertidsarbete. Möjligheten till fritidskompensation har medfört, att det förekommit, att en sjöman, som arbetat sina ordinarie åtta timmar på lördagen, för åtta timmars nattvakttjänst på söndagen erhållit kompensation genom ledighet under ordinarie arbetstiden på måndagen, varefter han ålagts vakttjänst på övertid under måndagen och därefter utan särskild ledighet återgått till det ordinarie arbetet. För övertiden under måndagen har han kompenserats genom övertidsersättning för söckendag, alltså hälften mot vad som utgår för helgdag. Genom detta sätt för uttagande av övertidsarbete har sjömannen gått förlustig ej blott söndagsledigheten utan

även den heldagsledighet, som borde ha trätt i dess ställe, och ändå har han erhållit övertidsersättning endast för söckendag. Detta enligt utskottets mening uppenbara missförhållande, varå åtskilliga andra exempel kunna anföras, är av den beskaffenhet, att det torde böra föranleda en lagändring. — — —

En annan brist i reglerna om fritidskompensation har framhållits av kommerskollegium i dess yttrande över motionerna. Det synes, såsom kommerskollegium anfört, vara obilligt gentemot en sjöman, om övertidsarbete, som han utfört i hamn, ersättes med fritid till sjöss. Jämväl på denna punkt torde lagen böra ändras.

Med hänsyn därtill att utformningen av de förordade ändringarna torde böra närmare övervägas, vill utskottet föreslå, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag i de avseenden som ovan berörts.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om sådana ändringar av sjöarbetstidslagen, att ersättning för vaktjänst i hamn å helgdag alltid skulle utgå i penningar, såvida ej sjömannen med tillämpning av de nu gällande reglerna kunde å söckendag beredas ledighet motsvarande den han skulle hava åtnjutit på helgdagen, om han icke ålagts övertidsarbete, samt att vid ersättning för övertidsarbete i form av fritid denna icke finge förläggas till tidpunkt, då fartyget lämnat hamn.

Riksdagen, som godkände utskottets utlåtande, anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 463) om sådant förslag till ändringar av sjöarbetstidslagen som utskottet avsett.

Föredragande departementschefen, statsrådet Eriksson, har i propositionen anfört bl. a. följande:

»Från riksdagens sida har såsom exempel på en mindre tillfredsställande konsekvens av gällande bestämmelser särskilt framhållits det förfarandet, enligt vilket en sjöman, medan fartyget befinner sig i hamn, får arbeta sina ordinarie 8 timmar på lördag, uttages till 8 timmars vaktjänst å övertid på söndag utöver den då medgivna ordinarie arbetstiden av 1 timme, kompenseras för söndagens övertid med ledighet från det ordinarie 8 timmars arbetet på måndag men då ånyo uttages till 8 timmars vaktjänst å övertid samt slutligen kompenseras för sistnämnda övertid med allenast ett penningbelopp, beräknat enligt grunderna för ersättning av övertidsarbete å söckendag.

Det torde dock kunna ifrågasättas huruvida det är tillrådligt att, såsom riksdagen till förhindrande av dylikt förfarande föreslagit, göra rätten att ersätta övertid för vaktjänst i hamn å helgdag med fritid beroende av att sjömannen kan å söckendag beredas ledighet, motsvarande den han skulle hava åtnjutit på helgdagen, om övertidsarbete icke då ålagts honom. Riksdagen torde med sitt förslag härom ha avsett, att sjöman, vars ordinarie arbetstid i hamn är 8 timmar å söckendag och 1 timme å helgdag, ej skall få användas till arbete mer än högst 1 timme å söckendag, varå kompensation i form av fritid lämnas honom för övertid avseende vaktjänst i hamn å helgdag.

Detta skulle emellertid i fall, där fråga vore om att med fritid å söckendag gottgöra sjömannen för en å helgdag förekommande kortare dylik övertid av t. ex. 2 timmar, få till följd att söckendagens ordinarie arbetstid måste minskas från 8 timmar till 1 timme, d. v. s. med 7 timmar. Övertiden å helgdagen och minskningen av den ordinarie arbetstiden å söckendagen skulle icke i detta eller liknande fall stå i rimlig proportion till varandra. Medan i flertalet dylika fall följden torde bliva den, att kompensation i form av fritid ej alls komme till användning utan att i stället ersättning i penningar lämnades, skulle i de övriga fallen anledning saknas till största möjliga återhållsamhet vid bestämmandet av övertidens längd. Mot ett stadgande, som gäve sådana resultat, kan bland annat anmärkas, att det icke skulle stå i god överensstämmelse med riksdagens principuttalande till förmån för fritid såsom övertidskompensation.

Vidare lär en bestämmelse, utformad på det sätt riksdagen torde ha åsyftat, ej hindra att sjöman, som fullgjort 8 timmars övertidsarbete å helgdag och kompenseras härför med ledighet från det ordinarie 8 timmars arbetet å söckendag, sistnämnda dag uttages till 1 timmes övertidsarbete, för vilken timme lämnas honom penningersättning, beräknad enligt den lägre, i fråga om söckendag angivna normen.

Under dessa förhållanden synes den föreslagna bestämmelsen böra undergå viss omredigering. Lämpligt torde vara att låta bestämmelsen innebära förbud mot att fritid, utgörande kompensation för övertidsarbete å helgdag, förläggas till sådan söckendag varunder sjömannen användes till övertidsarbete, som icke å samma söckendag gottgöres honom med fritid. Härigenom skulle, då det vore fråga om att ersätta övertid å helgdag med fritid å söckendag, den ordinarie arbetstiden å söckendagen komma att tjäna såsom kompensationsobjekt i första hand för eventuell övertid å söckendagen och till därefter återstående del för övertiden å helgdagen. I den mån sistnämnda övertid då ej kunde ersättas med ledighet från det ordinarie arbetet å söckendagen och ej heller å annan dag kunde kompenseras med fritid, måste den gottgöras med penningar. På detta sätt skulle det påtalade förfarandet att uppskjuta erläggandet av penningersättning till dess ersättningen kan beräknas enligt den lägre i fråga om söckendag bestämda normen helt förhindras.

Såsom riksdagen vidare ifrågasatt, torde även bestämmelse böra utfärdas om, att vid övertidsarbetets ersättande med fritid denna icke får förläggas till tidpunkt, då fartyget lämnat hamn. Vid bestämmelsens utformning lär emellertid vara att beakta, att fritiden ej heller bör få förläggas till tidpunkt, innan fartyget ankommit till hamn.

Då penningersättning för övertidsarbete ej är i sjöarbetstidslagen förutsedd för sjöman, som icke uppbär kontant lön, torde de av mig ifrågasatta stadgandena, som i viss mån rikta sig mot kompensation i form av fritid, ej böra gälla dylik sjöman.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen innehöll den av 1943 års riksdag gjorda framställningen förslag om ändring av en i viss mån annan in-
nebörd än den nu genom propositionen föreslagna. Som denna emellertid torde
komma att undanröja de av riksdagen påtalade missförhållandena, vill ut-
skottet ej föreslå någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får
alltså hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 2 mars 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Wistrand**, *Forslund*, *Roos*, *Hage*, *Carl Eric Ericsson*, *Hallgård* och *Näsström*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Ryberg**, *Cruse*, fru *Johansson**, her-
rar *Larsson* i Östersund, *Hagård*, *Jansson* i Hällefors och *Andersson* i Eskilstuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.